

Մանգրամի Էֆենար

Մ Ի Ի Ն Ա Տ Ի Ի

ՈՒՄՈՒՐԸ ԲՕԼԻԹԻԳԸՅՅԵ ՎԵ ՄԻՎԱՏՏԸ ՍԱՅԻ Է

ՊԵՐՆԵՃԻ ՍԵՆԵ

1866 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26 ՉՄՐԵԼՄՊԻՃ

ՆԻՄԵՐՈՂ 183

Մանգրամի Էֆենար հասցեատու 6 եանի սենետե 300 երևիս վերելիկ, սենետե գրքմեթի, բաթա փարսար տախի իջնտե օլարագ, 200 դլ օլուպ, ալթը պլըղը 100 դլ օլա- բագ, վե նիւսիսի տախի 50 ար փարսար սաթըլաւագ արը:

Իրանթըն պէհեր սաթըլը իչն, պե- ընթի տեֆատա 5, իքնիսի տեֆատա 2, վե իւչիւնիւ վե սաթիւ տեֆատա 1 էր դուրուշ տլընաւագ արը:

Մեթըն վե սաթիւ, Պէյ-օղլու տա տօղու-եօ տա 467 նիւսիւրու խանտե ԼԵՎԱՆԹ ՀԵՐԱՆՏ Թաղիա- նէսիտե, Կարագետ 8. Փանսեանէ կեօնտերիլէն քաիր:

Ի Լ Ա Ն

Տիւնքի կիւն պիւրազ իշխիզ օլտու- ղունտան, ղազեթամըլ չըգարըլամամըլ իսետե, էկեր պու ախշամա եթիշտիրե- մեզ իսեք տախի, եա եարըն վե եախտ ճիւմա իրթեաի կիւնիւ իքի տեֆա չը- զարմադ նիշեթիտե պուլունտու ղու- մու ղու պէհան իտերիզ:

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ ՏԱՆԻԼԻՅՅԷ

ԿԻՐԻՏ ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ

«Մուխպիրի Սիւրուր նամ փարօրու- Հիւմանեւնուն Գանտիատան կեթիւրաիկի հալաախտե նեզարէն, իաֆադեալը օնե- տի նեֆեր գաթիտանիս սիւհալարըն պէր թարաֆ իտերէք, էկերէք քէնտիլերի, վե էկերէք ղորպալար հազգընտա Մուս- թաֆա բաշա հազըթիլերի թարաֆըն- տան իպրազ օլունան շարթըլարը գապու- իլլեկերէք, տախիլ տայիլերէի իթաաթ օլմուշար արը:

«Եունանտան ղորպալարա իմտառ վե մուսվէնթ իթմէք իւզըն կելմիշ օլան- ար սեփահիլէ ինէրէք, վե ղըլ իթիլի չե- ղերէք, Ֆիրարէ եիւզ թուլթմագարըն վե ղայրէթիտե կեզմէքտե տիրէր:

Գա-բէն:

— «Տիւնքի կիւն Մուխպիրի Սիւրուր նամ փարօրա Գանտիատան կեթիլ օլան հալաախտաթը պիւրիլմիշ իտիլք. իմտի պու կիւն տախի Լօյտ գուլմանեաթը վա- բօրու իլլե սընան խապերիլերի պիւրիլերիլ:

«33 նեֆեր Լաֆագեալը գաթիտանլար Մուսթաֆա բաշա հազըթիլերի հուզու- ղու ալիլերինէ միւրաճաաթլէ, սիւհա- շարըն թէրք իտերէք տայիլերի իթաաթա տախիլ օլաճագարըն իսթիտա իթմիշ- լեր, վե իսթիտալարը տախի գապուլէ

շաեան պուլըլուլմուշ տուր:

«Աբօգօրօնա քեօլլերինիս քեաֆիթսի սիւհալարըն թէրք իլլե, իթաաթ իթ- միշէր, վե բէյ տէր բէյ պիւլիւքիլերի տա- խի կելերէք, քեզալիք իզհարը իթաաթ իլլե, բաշայի միւշարիլէյ հազըթիլերին- տէն պուլըլուլմուշար թահիլ իթմէքտե տիրէր:

«Գանտիատա եէտի սաաթ մեաաֆե- տե օլան Բեթիատա նահիլէսիտե իւշ տեֆա միւտարէպէ վուզու պուլմուշ, վե ղորպալար 1200 քիշ ղայպ իթմիշէր տիր:

«Եուն միւտարէպէտե Օսմանլըլըն գուլլէթի գապթիլլէրտէն իպարթ օ- լուպ, վե թարաֆընտան իսե, ան- ճագ եէտի քիշի էօլմիւշ վե տօղուզ քի- շի եաթալանըլ տըր: Պուշարըն սերկեր- տէսի օլան Տէլի Հիւսեյին աղա իլք գալ- ղատա հէր նե գատար գօրընտան պիւր գուրըն իլլե վուրուշմուշ իսետե, եա- ղարընա ղազմէն տախի, քէնտի նեֆեր- լերինի թէրք իթմիշ տիր: Պու իւշ միւտարէպէտէն սօնրա, պիւր չօգ գաթի- տանլար, բարալար վե միւթէպէր քի- մէսնէլեր Գանտիատա կելերէք իզհարը ուպուլթիլթ իթմիշէր տիր:

«Գանտիատա պուլըլունտան ապէր գու- մանտանը ղու խուսուսու Մուսթաֆա բաշա հազըթիլերինէ պիւրիլերէք, էմրի ալիլերինէ միւնթաղը պուլըլունմուշ տուր: Վարօր հարէքթ իթմէք իւզըն իքէն, միւտարէպէ հէր թարաֆտա պիթմիշ, վե աթէշի իսթիլալ տախի սեփահիլ կի- պի իտի:

Բե-լա

ԿԻՐԻՏ ԻԽԹԻԼԱԼԸ

Հանեա, 28 հոկտ.

«Խրիսթիան ղորպալար Սթիլուուն

արգա թարաֆընտա օլան տաղարա չե- քիլմիշէր իսետե, պիւր գաշ կիւնտէն սօն- ղա սաաթիլի շահանէ տախի արգալարըն- տան կիթմիշ տիր:

«Կիրիտ մէճիսի բէյիսի Գօթարօ- նուն տաքին օլմագտա օլտուզու վապէ- տե 400 նեֆեր կիրիտի վե 200 նեֆեր տախի կեօնիլլե Եունանլըլար, պիւր թապեա արգալարտա պուլըլունմագտա տըրլար:

«Ասաքիրի շահանէ շիտթիլէ մեզ- քիւր թապեա իւզերինէ հիւճուլ իթ- տի: Զօրպալար պիւր տեֆէթըլ աթէշ իլլե քէնտիլերի մուհաֆաղա իթմէյէ չը- ղըլտըլարընտան, տապիրի մեթուլէ ի- քիլէ թագսիմ օլունարագ, իքի թա- ղաֆտան վուրմանա մեճպուր օլտուլար:

«Կիրիտիլեր պուլըլունտու գարը թէհ- լեքէնի պիւլիւքիլլեյիւնիւ կեօրէրէք, ա- նիտե Ֆիրարէ մեճպուր օլտուլար, վե կեօնիլլե Եունանլար ղորպալարըն- տան, եալաշ եալաշ կերի չեքիլերէք, Կիրիտիլերի եալանը պորագտըլար:

«Զօրպալարըն թէլէֆաթը, քէնտի սեօզլերինէ կեօրէ անճագ 80 քիշիտէն իպարթ իմիշ. ղու խուսուսու Օսման- լըլար տախի թաաթիլ իթմէքտե օլտու գ- լարընտան ինանմանա մեճպուր օլտուլար: Մեզքիւր թէլէֆաթըն իլլանտե իւշ քի- շի տախի Եունանլըլարտան վար իմիշ: Օսմանլըլար իլք թուլթուլանը իտաթ իթ- տիլլերինտէն, տիկեր իքիսի տախի քէնտի քէնտիլերին հէլաք իթմիշէր տիր:

«Ալապիլտիլիմ մալիւմաթա նեզարէն Օսմանլըլարըն գաեաթը 200 նեֆեր գա- տար իմիշ:

«Սօն վե էմիլլէթէ շաեան ըիվայէ- թէ նեզարէն ղորպալար Բրօնէրօեա չե- քիլմիշէր, վե Օսմանլըլար օրաեա հիւ- ճուլ իթմէպիլլէր տիր: Տիկեր ըիվայէթէ

կէօրէ գորպարար օրասընը տախի թէրք իլէ Ասքիֆօնուն ալընմազ կէչիտէրինէ սըղընմըչար տըր : Վէ պուռնարտան մաւտա , Մուսթաֆա բաշա հազրէթլէրի Ասֆէնթօ ճիւղարնտան կէմէքաւէ օլտուղունա մէսին , մէրգուսընը օրտաւա գաշտըղարը տախի թիվաթէթտէն տիր : Տէօրտիւնճիւ պիր թիվաթէթէ նազարէն գորպարար Ասքիֆօնուն տախի թէրք իթմիչէր տիր , հալ պուռ քի պուռ հալտաթիս բէք էմինիթէ շաեան տէյի տիր : չիւն , քի օրտաւա նէնիտէն գուվլէթ թէտաւ իթմիթիլէրի , վէ պիղզաթ Օսմանըլարըն տախի օրտաւ իչին ալընմազ պիր մահէլ տիր տէտիլէրի իշեաթիլ տիր :

« Զօրպարարըն պիւյիւք գըսմը Ասքիֆօ ճիւղարընը թէրք իլէ իթիյէ թագսիմ օլունտուգտան սօնրա , պիր գըսմը , Եունանըլարըն չօղու տախի պիրլէքաւէ օլտուգլարը , վէ Գօրօնէօսուն գուլման տաւընտա պուռլունտուգու հալտէ Գանտիտ էեալէթինաւ վալը Արգատի եազըննտա օլուպ , վէ տիկէր գըսմը տախի էկէր սահիս իսէ , հաճի Միսալի գուլմանտաւընտա օլարագ , տիւնքի կիւն ֆիսամօսա եազըն պիր մահէլտէ , պու թաւաֆտան պէրքէն վէ պահէն կէօնտէրիլ միչ օլան սասքիրի Եահանէ իւզէրինէ հիւճոււմ իթմիչէր իսէտէ , նէ նէթիճէ հասըլ օլտուղու հէնուգ անլաշըլամամըլ տըր :

« Գօրօնէօս իքի ուֆապ գալլատա պուռլունուպ , վէ իթիլինտէ տախի զալէպէ քէնտի թարաֆլարընտա գալմըլ տըր տէնիլմէքտէ տիր :

« Պու կիւնքի ալընտան խապէրէ կէօրէ , Սֆադեալը քէօյիլէր , վէ գալլաւեա կիրիչմէեէնէր տախիլի տայիրէյի իթաաթ օլմուշար տըր :

« Սֆադեանըն գալէլէրինտէն սլաշգա գալէ եօգ տուր իթիգաւոր եանլըլ տըր : զիրա իտաեա եազըն Սէլինօս տաղլարընտա վէ Սիթիս էեալէթինտէ եանաշըլմազ գալէլէր վար տըր :

« Զօրպարարըն սէրկէրտէլէրի , Սֆադեալըլարըն սէպաթ ու քէնտիլէրճէ ուտաղաթլարը հազընտա չօղտան պէրուսույի գաննա զահիպ օլմագտա օլտուգլարընտան , մէգքիւր ճէգլրէնին թէճէլլիսին օնլարա ինանմամագտա իտիլէր :

« Օսմանըլար նէգտինտէ վաթէնին ալընմասընըն պիւյիւք պիր ֆիւթուհաթ սաեըլպ , վէ ումուսի պիր իթաաթին վէ պինաէն ալէյս շու իթիլալ ու զայլէնին սօնու կէլտի աէյի ինանալըլազ իհիթիմալտէն տիր : չիւնքի մահէլլի մէգպուրուն ալընտըլը կիւն պուրատա 21 բարէ թօր աթըլպ վէ շէլլիլէր իճրա օլունմուշ տուր : Լաքին պու գատար իլէ գօրպալըլըն սօնու կէլլիլ տիր տէյի ալտանըլմամալը տըր , չիւնքի օնլար , սիւ

լահարը իչէտիլքճէ քէնտի գօրպալըլաւրընտա տէվամ իթմէք նիյէթի ֆասիտէ սինտէ տիրլէր :

Լէվան Հէրալ :

Մէղքիւր մէթուպուն աշաղըսընտա կիւեա տաքիրի Եահանէ թարաֆընտան պիր թագըլմ պարպարըլար վուղու պուլմուշ տուր , եանի պիր չօգ պի կիւնահարը քէսիլլէր վէ եազմըչար կիլի արաճիլ վէ իթիլարար տախի իլալէ օլունմուշ իսէտէ , իւպհէթլու տէվլէթլու Մուսթաֆա բաշա հազրէթլէրի թաւաֆընտան Պապը ալիյէ վարիտ օլան թահրիլաթ տաւէյլէ շէյլէրին տալ զիքրի պուլունմաղըտան պալգա , միւշարիլէյս հազրէթլէրի կիւնիւնտէ վուղու իհիթիմալտէն տախի օլմաղըլտան , վէ գօրպարարըն իսէ էօյլէ եալմալար իճաւ իտէճէքլէրի թապիլի օլուպ , վէ շիմալիլ գատար եիւզէրճէ էմալի կէօրիւշիւկիւնտէն , վէ հալեա պու տէֆա Միթինտան բօթա իլէ կէլիլ օլան ֆրանսըլճա Լաիլրէս վէ Էնտէբանտան Էլլէնիք նամ գալէթալարտա օգուլմագտա պուլունտուղունտան , թէրճէմէսին տախի ճայիլ վէ իթիպարա շաեան կէօրմէմիչիլ տիր :

« Սուլթանիյէ նամ վարօր իլէ իսթանպուլ կէթիլիլէն էսիլլէրին իւչիւթէրանէ խաթաթանէսինէ նազլ օլունմուշ տուր : Մէրգուլար հէր նէ գատար եօրտա զէնճիրպէնա իսիլլէր իսէտէ , պուրաեա կէլիլլէրինտէ զէնճիրլէրի չըգարըլըլ տըր : Մէրգուլման իւչ էսիլլէրտէն պիրիսի եանի Մ . Ալէքսանտրօս Մանօս Եունան թօրճու ալանընըն սաղըզ գայիմագամը , վէ Բուսիս սէֆալէթ իսանէսի սաղըզ թէրճիւմանըն եէկէնի օլուպ , իթինճիսի վիվիլաքիս նամ պիրիսի օլտուղու հալտէ , գալէթաճը մուլպիլլիլի իլէ օրտեա կիթմիլ , վէ էվլլէրի իսէ Գալլաթտա տլօգաթլոլ իտէր իմիլ , հալ պուռ քի իւչիւնճիսի սիւնիւն իսիս հէնուգ անլաշըլամամըլ տըր :

« Մէրգուլման Էսիլլէր չարչէնպիս կիւնիւ Պապը գալլաթիլէ խաթաթանէսինէ նազլ օլունուպ , էօյլտէն սօնրա Պապը-Ալիտէ գաթը հազրէթի սաղարէթլէնտահ թիւսէթինտէ օլտուղու թագալիլտէ թէճէմիլ իտէն մէճիսի վիւքէլայի ֆիլսամտէ իսթինթագ օլունմաեա կէթիլլիւլմիւշլէր տիր : Վէ մէրգուլմանտէն իթիլինին վէրտիլլէրի իսթինթագտան , գօրպարարըն միւշլիլ պիր հալտէ պուլունտուղարը անլաշըլմըլ տըր :

« Պիլզաթ գուլաղըլա իշիտէնէրտէն պիրիլինին վէրտիլի մալիւմաթա նէգալէն Մ . Մանօսուն թագիրիլիճէ , գօրպարարըն քեաֆֆէյի գուվլէթի 6 պինքիշիտէն իսլարէթ օլուպ , վէ օնլար տախի պիր թարաֆտան թէլէֆ օլմագտա

վէ պիր թարաֆտան զարուրէթ չէքմէքա տէ օլտուղարընտան , պիւթիւն պիւթիւն բէրիշան օլմուշար տըր :

« Մէրգուլար պու իսթինթագտան սօնրա թէքրարէն Պապը-գալլաթիլէյէ կէթիլլիւլմիւշլէր իսէտէ , ֆէրտաղը կիւնիւ տախի իսթինթագ օլունմալալարը իշիտիլիլ տիր :

Բէգա :

« Մէրտարը քէրէմ տէվլէթլու բալիէթլու Էօմէր բաշա հազրէթլէրինին բէֆալաթընտա ումուրու միւհիմմէ վէ ապէրիլէ միւտիրի պուլունան ճէնապ պէյէֆէնտիյէ բիւթպէյի սանիյէ սընըֆը Էվլէ միւթէմայիլի :

Միւշարիլլէյս հազրէթլէրինին բէֆալաթընտա ումուրու միւհիմմէ վէ ապէրիլէ միւտիրի իզգէթլու Միւնիլ պէյէֆէնտիյէ բիւթպէյի մէգքիւրէ :

Միւշարիլլէյս հազրէթլէրինին բէֆալաթընտա իթինճի օրտուլի հիւմաեուն թահրիլաթ պաշ քեաթիլի իզգէթլու Ալի Բիգաէֆէնտիյէ բիւթպէյի մէգքիւրէ : Թունա վիլայէթի մուլիլլիլի իլըտա մէթինտէ պուլունան իզգէթլու Մուսթաֆա պէյէֆէնտիյէ բիւթպէյի մէգքիւրէ :

Թունա վիլայէթի իսլահաթիսանէլըլէ շիքրէթ իտարէսի ումուլ միւտիրի Հաֆըզ աղաեա իսթապլ ամիրէ բայէսի : Թունա վիլայէթի թէմիլիլ հուգուգ քեաթիլի բիֆաթլու Բիշաա էֆէնտիյէ բիւթպէյի սալիսէ :

Եունու գաղաթ միւտիրի բիֆաթլու Ալի պէյէ բիւթպէյի մէգքիւրէ :

Թունա վիլայէթի մէճիսի իտարէ բեաթիլի էվլլէրի բիֆաթլու Բայիլի Էֆէնտիյէ բիւթպէյի մէգքիւրէ :

Թունա վիլայէթի մէթուլի գալէմի իսլահաթիսանտան բիֆաթլու Պէսիմ Էֆէնտիյէ բիւթպէյի մէգքիւրէ :

Սըրպ լիսանը թէրճիւմանըլընտա միւսթաթաթմ իսլիլ էֆէնտիյէ բիւթպէյի սալիսէ :

Էյրիպօզ շէհպէնտէրի իսլիտ պէյէ բիւթպէյի սալիսէ :

Սօֆեա թահրիլաթ միւտիրի սաղըզ ֆիլթուվլէթլու Բալիք Էֆէնտիյէ տիւլանը հիւմաեուն խաճէլիլ :

Վիտին մէճիսի ճինայէթ քեաթիլի էվլլէրի ֆիլթուվլէթլու Բէմգիլ պէյէ բիւթպէյի մէգքիւրէ :

Վիտին թահրիլաթ միւտիրի ֆիլթուվլէթլու իսլիլ էֆէնտիյէ բիւթպէյի մէգքիւրէ :

Բարիս սէֆարէթի սէնիյէսի իթինճի սէքեաթիլի իզգէթլու Էսաա էֆէնտիյէ բիւթպէյի սանիյէ սընըֆը սանիլ թէվճիս պուլլուլմուշ տուր :

« Պարուլթիսանէի ամիրէլէր իտարէսի , պուռ տէֆա պա իրատէի սէնիյէ :

Պարութեան պաշտօն ճատեան Թովհանէս պէս էֆէնտի հազարէթընէն իհալէ պուլ-
րուլուլ տուր։ Սէքսէն սէնէտէն պէրու
խրտմաթը մագպուլէ վէ բէսէնտիտէ իլէ
խապաթը համիլէթ վէ սատաղաթ իթ-
միշ օլան ճատեան խանէտանը միւշէրրէ-
ֆի հազարէնտ պուլ տէֆա տախի շա-
եան պուլրուլան էլթաֆը ձէլիլէի հազ-
րէթի փատիշահի, միլլէթձէ մէսրուրի-
եթի տղիմէի միւլթիլէլէմ օլուպ, է-
տիլէի խալիլէ իլէ իզհարը շիւքրանի-
եթ օլուլմալ տուր։

Մէնտա

Պու հափաթիսի պիլ տախի մա մէմ-
նուլիլէ պէեան իլլէտիքտէն սօնրա, ալ-
տըլլէմը մալիւմաթա նէզարէն շաւու-
տախի իլալէ խալիլը քի, ճատեան միւ-
թիլէֆա Պօլոս պէյ գատէ Աւաթիլ վէ
Սիմօն էֆէնտիլէր տախի շու մէմուրիլ-
եթի միւլթիլէիլէտէ պիլրիքտէ պու-
լուլմալ տուր։

— Միւլթիլէրալաթ ֆալիլէրի թե-
տիլէտիլէ թախտիսի գրլլէմը օլան ալ-
նամ իրաւու մալ փարիտաթընտան, էրդ-
րուլ վիլլէթի տախիլէտէ պուլուլմալ
պաղը փալիմաթալ վէ մէմուրլար խիլա-
ֆը էմի, ախէր խուսուսլարա աղձէ սարֆի
իթմիշ օլուլ գլարընտան, օ միսիլուլա-
րըն հէման ալլի, վէ վէրիլէն էմիէ մու-
ղալի հարէթէթ իթալիլէրիլէ մէպի
գարաղը ալթընա վաղիլէ, իլուսու մու-
մէգըլէրէտէն պիլա էմի ախէր խուսու-
սալթա սարֆ իթմիշ օլուլ գլարը մէպա-
լիլիլ քէնտիլէրիլտէն թախիլ օլուլմալ
զըմիլնտա, մագալը սատարէթտէն վի-
լլէթի մէգըլէրէ վալիսի տէվլէթու-
բաշա հազարէթընէն էմիլմալ ետըլ-
մը տուր։

ձէրէ

Նիլէ տէֆալար մէմուրիլն թարաֆըն-
տան զուհուրա կէլէն խիլաֆը էմիլ ալի
էֆալ ու հարէթէթէր ետ պիլա ձէգա-
ղալը, վէ ետալա էն պիլլիլէ քէգա-
ղարը պիլ ձիւլի վաղըթ իլլէն աղ օլուլ-
մալարը, վէ սօնրաւտան պիլ աղըր թա-
րաֆտան պաթըրարագ տահա պիլլիլէ
մանսլարա կէլէտիլթիլէրիլ, շիմիլէ
գատար կէօրիլէ կէլիլ թէվաւտան օլ-
տուլուլտան, պիլթիլապի գօրգու վէ
իլթիլաղ գալլէմը, վէ էհլի իլթիլգամէթ
մէմուրիլիլ սալըր կիւնտէն կիւնէ էք-
սիլլէյէ, վէ պիլմալէն ալլէյ միլք ու միլ-
լէթիլապիլթիլթիլտիլ ստէմիլ թէգատալի-
մի կէօրիլլէյէ պաշալմը խիլ. հալպու-
քի շիմիլթի վիլթէլլայի ֆիլալմ հաղարա-
լը թարաֆընտան շու խուսուսա տիլ-
գաթը թալմէ օլուլարագ, վէ պիլլիլէ
քիւլէլէ պաղըլմալարագ իմրալի հաղ-
գանիլէթ զըմիլնտա իլտալ ու շիտալթ
իլարագ պուլրուլմալտա օլտուլուլտան,
պատէգին «պէն սահապը իլթպէտէ-

նիմ, թանգիմաթ տաղ պէնիմ իլլէն տիլ-
... » տէլէլլէրիլն էքսիլլէյէ պաշալա-
ձաղընտա շիւքհէ եօգ տուր։

— . . . Խմբագիր

Գաւառի Հայոց, որք աւելի 'ի մօտոյ
կըզգան ու կըտանեն Ս. Պ. թշուառութիւ-
նը, սիրելի էք արդարեւ. քանզի գիտէք
լալ ընդ լացողսն, ինդալ ընդ խնդացողսն.
գիտէք, այո՛, ոչ միայն լալ, այլ եւ կարե-
կից ըլլալով միլլթարիլ. ոչ միայն խնդալ
ընդ կրիլ, այլ եւ զգուշացիլ ընդ կրիլ
չը մտնելու. Զեք այս յատկութիւնն արդէն
գիտելով Հայք, ըստ պահանջման կրկու պա-
րագընի մէջ ալ իր ձայնը կըզգէ ձեզ՝ լը-
սելի ընել տալու իղծը, բայց, աւա՛ղ, ու-
րո՛ւ . . . Բաղուս էն գաւառի հայուն զա-
ւերը, ծանր անոր վիշտերը, խեղդուած է
նորա ձայնը, զուրկ զործելու աղաւթիւ-
նէ, զուրկ ամեն իրաւունքէ, — Ո՛վ աղ-
իմ, ո՛վ դու փորձութիւն, որ աղք բաւով
կընկրկայանաս հայու մէջ, ի՞նչ է պաշտո-
նըդ եւ ի՞նչ է կոչումըդ, լոկ Պօլոս մօղ-
լուլը կատալարել, լոկ Պօլոս պղտոր ջու-
րէ՛րը պարզել, միայն անոր համար խորհել,
խօսել եւ անոր համար զործել, իբրեւ Թա-
գալան խորհուրդ Պօլիսը քեզ թաղ մը հա-
մարկով աւելի անոր թողուցիլ պահելու եւ
քու ուշադրութիւնդ. Ա՛ղէ, պահ մալ
դարձուր հայեացքդ գաւառի անախտի հայե-
րուն վրայ, որոնցմէ եւս Աստուած կարող
է յարուցանել զորդիս Արաշամու, որով պի-
տի տանեն թէ անոնցմէ որչափ աւելի ար-
դիւնք կը քաղես, անոնցմէ, այո, որոց մէջ
կատարի հայկազնի ողին. — Այսպիսի կո-
չումներ, աղերսներ աղէկաւոր սրտէ գուրս
կուգան ամեն արեւածաղի, սակայն ո՛ւր է
արդեօք այն կայծը . . . մարա՛ծ։

Տես ի՞նչ կըսէ խեղճ հայը, ես եթէ օր
մը իմ անդրանիկս կը խրատէի թէ & փարա
վատուէ հայդ ճարելու, Ա. Բ. Գիլն փոխարէն
քանզի անոնք փող չեն տար, այսօր պարտա-
ւորուած եմ իմ կրտսերիս լսելու, խելք վաւ-
տըլէ, որ հաց ճարես, առանց Ա. Բ. Գի-
լի ող չեն ապիլա՞նք արդարեւ առ օրն հայը
մտածելու է, միայն իր բարոյական եւ նիւ-
թական վիճակը բարեւել, եւ որքի լուսոյ
ըլլալ. Ասոր համար թէ եւ ընդհանուր շար-
ժում մը կայ, բայց եթէ հարիւր անձինք
յառաջ կը քայլեն, հազարն եւ աւելին կ'աւ-
լետ ընդ կրտսերս կը դառնան, կ'ամ նաւա-
հանդիտի գանդաղ նաւի սէս հանապաղօր
կը տատանին իբրեւ թէ յաջող հովի մը կըս-
պահեն, բայց քանի քաղցրասիւք եղանակ-
ներ քարեւելով անցան գնացին, ինք դեռ
կարծես բաղդի կըսպասէ, եւ արդարեւ ի-
րաց այս աւուր հանդամանք կարող չեն լին-
ընել տալ, թէ դէպի առա՛ջ է ընթացքնիս.
Առանց հեռուն որոնելու մօտիկն յիշենք.
Փարիզ հայոց զիշերօթիլ վարժարան կը
բացուի, Պօլոս տղան իբրեւ Մասեալ Ա-
ղաւոյն թեւերուն տակ կը խմբուի հոն,
քիչ մը կը կազդուրի, պահ մը ետք կը նայի
ոչ բոյն, ոչ հաւ եւ ոչ ձագ կայ, ո՛ւր . . .
Դու սկսէ լալկան թեւերդ յարդարել, Բիլ
մը ետքը չոր յուսով ապրող հայ տղան,
պար բռնելով կը դուժարի թէ ողոսիոյ յար-

կին տակ. բայց չենք գիտեր քիչ օրէն
ինչ աղղու վանդական գօրութեամբ խուս-
խուսի խոյս կուտան անկէց ալ, եւ մինչեւ
այսօր. այսպէս ալ Պօլոս եւ գաւառաց մէջ
քանի մը սարի այս ինչ տեղի դպրոցը կըս-
կըսի կենդանանալ, փայլել, լուսաւորել,
մէջ մ'ալ յանկարծ Արամաղդ կիցայ կառ-
քէն վար, կառքը թէ եւ դարձեալ իր սակը
կը գործէ, բայց առանց Արամաղդայ մինչեւ
ե՛րբ, առանց հաւասարակշռութեան երկու-
գօրութեանց տիկերքին դիւանը չը հալովիլ
Հիմայ սոս անկարգութեանց պատճառ ի՞նչ
գնենք. Այլէ աղէտներն են քսենք. կը
տեսնենք որ գիտնականաց ձեռօք թաղուած
աւերակներուն կոյտն աւելի բարձրացած է
որով եւ աղէտները սիրտ առած աւելի մեծ
չարիք գործելու կը փայրին. ի՞նչ է ուրեմն
ջուրն ակէն պղտորած է, առանց ակը մաք-
րելու, չէ կարելի որ փտակներն մաքրուին եւ
պարզ ու վճիտ ջուր խմենք, չէ կարելի
առանց հսկողութեան աղտոգութեան գերծ
թաղու աղբիւրները, Բաց 'ի & Գէա կացու-
ցի դքեղ մը պակտութեան եւ ոչ ինչ դը-
տած եմ ես, օրինաւոր կառավարութեան
չըլլալէ զատ բան մը գտած չեմ աղբին բա-
րոյական յառաջադիմութեան խնդրոյն մերթ
ընդ մերթ խանդարմանը պատճառ, եւ այո՛
կը սխալին ումանք, որ աղքատութիւնը կը
գնեն պատճառ ընդհանրապէս աղքատներ-
ծոց, ինչպէս նաեւ դպրոցներուն անբարե-
կարգութիւնը, ճշմարիտ է առ խօսքը միայն
սա մասամբ որ եթէ դպրոցին ստակը որչափ
եւ շատ ըլլայ, այնչափ ալ շատ կըլլան ուս-
մանց տեսակները. Բայց մեր մինչեւ յարդ-
տեսածները դպրոցին ունեցած ստակովն ան-
գամ գործ չտեսնենք եւ անոր ստակը ու-
րիշ բանի դործ անենք. Ահկի թողով
Պօլիսը, զիտենք Վանէն սկսելով մինչ սեւ-
ծովին բերանը գտնուող 25 չափի գլխաւոր
քաղաքները, ուր կան Հայոց մեծ մասը,
այն է Ասիոյ մէջ. ամենքն ալ նիւթապէս
կարող են ունենալ այնչափ դպրոցներ, ուր
կարելի ըլլայ ուսուցանել Հայերէն լեզուն,
թուադիտութիւն, աշխարհագրութիւն, պատ-
մութիւն, կրօնական ու բարոյական վարդա-
պետութիւններ եւ ճաճկերէն լեզու մը. Ահ-
կի թողով քիւղաքաղաքներն ու գիւղերը
միայն այն 25 քաղաքաց վարժարաններն,
ուր օր քան օր սկըսած են գիւղացիք դը-
մել, իրարու վրայ հաշուելով 500 ալկան ա-
շակերտ կրնան պարունակել, ըսել է ամէնը
42500 աշակերտ. արդ 6-7 տարին սոսկաւ
մը փոխանակ այսչափ ըստ աստիճանի, ու-
սումնական աղայ ելնելու անոնցմէ, այնչափ
աւելի աղէտներ կը շատնան աղբին մէջ,
եւ միայն այն քաղաքներուն համար, եւ
որչափ որ առաւել երթանք, նոյն քաղա-
քաց աղբային դործերը կառավարող խոր-
եակ մը չափի կրնանք պատրաստել մինչ-
դեւ չկայ ճշմարիտ կրթութեան եղանակ.
Յաւօք սրտի կըսեմ որ մեր հողեւոր հովիւ-
ները, Ա. առաջնորդները կարծես թէ սահ-
մանուած են միայն միտնելու, պահելու եւ
թաղելու, եւ ոչ խորհելու ժողովուրդեան
միտքը լուսաւորել, բնելով, թէ ոչ միայն
հացիւ կեցցէ մարդ, այլ եւ բանիւ Աստու-

ծոյ, այն է ուսմամբ եւ գիտութեամբ : Առաջնորդները գաւառներուն մէջ շատ ազդեցութեամբ գործեր ընելու կարող են, կարող են միշտ գիտութիւն մը խաղաղեցնել, ստակ չեղած տեղ ստակ ճարել, դպրոց բանալ, զանի բարեկարգ պահել տալ, եկեղեցիները պայծառացնել, եւ չարը խորտակել, եւ ահա այս մեծ կարողութիւններն գծադրաբար անոնցմէ չատերը ոչ թէ այս ըսածներու համար կը գործածեն, այլ . . . անցնինք աղբիւն հանապազօրեայ կորուստն ողբալու : Զմիւռնիոյ վէճը դեռ կը խօսի մեր ականջին, դպրոց կայ, ստակ կայ, օրինաւոր կառավարութիւն կը խնդրուի, նոյնպէս են Վան, Մուշ, Կարին, Երզնկա, Ալին, Կեսարիա, Ամասիա, Պրուսա, Եւայրն, աս բազմաթիւներն որ Զմիւռնիոյ մէջ գտնուած ուսումնականներն այն տեղերը չեն գտնուիր, բայց ճիշդ մը թափուլով կրնան օր մը անոնց մօտենալ : Այս ջանքով, գիտութիւնը խիստ եւ նախատինքը դրելէ մէկը թողուլ, իր զաւակաց վիճակը բարեփոխել իրենց ունենալ սկսած է արդէն : Տրապիզոնի հայը երկու տարիէ 'ի վեր, եւ իր այդ ջանքը արդարեւ բոլոր Հայաստանի մէջ գիտութեան արժանացած շատ տեղերու բարի օրինակ կը հանդիսանայ, Հայաստանի զաւառներուն նաւահանգիստներէն մին համարուելուն, ուր գլխաւորապէս կուգան կանայնք, արեւելք եւ արեւմուտք գիւղերը, « Եւ եթէ այս կենօքն ասլի », Հայաստանի դպրոցներուն համար կրնայ դասաւորու հայթայթել եւ իր քաղաքին ուսումնական վիճակ մը պարզեւել, որմէ զուրկ է այժմ, Կամիցա Տրապիզոնի ժողովուրդը աղջկան պարտականութիւնն 'ի դործ դնելու, սկսաւ եւ այժմ կը գործէ, աչաց առաջն ունելով իւր վրանաները, որոց ցաւը եւ պատիժը կը կրէ մինչեւ այսօր մերթ ընդ մերթ չաւղէն լիէ եւ կը խոտորի, բայց կանուխ սթափելով քայլերը կուզէ :

Երբեք . . .

— . . . Խմբագիր .

Իզմիր, 22 հոկտ. 1866

Ժամանակէ մ 'ի վեր անանուն « ուսումնական » մը նամակներ կը հրատարակէ ձեր յարգի թերթին մէջ եւ քաղաքիս իրերու վրայ իբր ժամանակագիր խօսելու ատեն չմոռնար առ աղջկան գործերու վրայ ահա նարկ մը նետել : Պ. Նամակագիրը, ինչպէս կը վկայեն իր գրութիւնները Պ. Ոսկանեանի արքանականներէն մին է : Այսպիսի արքանականութիւն մը պատիւ կը բերէ իրեն, նաեւ վրասք, եթէ սակայն անորմէ քիչ մը վարժու գաս առնէ՝ ուշիմ ընթերցողներու ծիծաղը չըջարժելու համար : Պարտիչի մէջ աթոռի մը վրայ բաղմիլ, զիմակ առնուլ, բարեկամ ձեւանալ, եւ մէկ կողմէն « նարկիլի » գլղալու, միւս կողմէն ալ « բօնչի » տաք շողիներով գուարճանալու ատեն՝ ամէն լսածը եւ իմացածը իբր ճշմարտութիւն հաւքել եւ հրատարակութեան տալը՝ աւելի մտքի թիթեւութիւն քանթէ ճշմարտասիրութիւն է : Եւ ահա այս անգամ ձեր թերթի 173րդ թիւին մէջ հրատարակած նամակն ալ ճիշդ օրճարանի մէջ եւ գլուխը տաքցած ժամանակ

նակ հաւքած լուրերուն մէկ հիւսն է :

Առաջին լուրն է Ոսկանեանի մատնուիլը : այս գէպը նամակագիրն երեւակայութեան մէջ կայ միայն : Մատնութիւն բառին ինչ ըլլալը չգիտեր գուցէ, եւ իրաւունք ալ ունի չգիտնալու . . .

Երկրորդ լուրն է « մօտեքս կառավարութեան պարտուց վարկը վճարուելու » եւ վարկը որ « գրէտի » կընշանակէ, չըվճարուիր, այլ կստացուի, կը պահուի, կը կորսուի, կը նուազի կամ կաճի : Անանուն նամակագիրը հայերէն չգիտեր, տրամաբանել չգիտեր որ ուղիղ գրէ եւ գրածը հասկնայ :

Երրորդ լուրն է հիւանդութեան մ 'ըրած նահատակները, որք 20,000ի կը համարեն եղբ. Նամակագիրը « Արիստոտելի աշակերտները « Անկիմա Բէգթոս » կանուանեն այս անտը » կըսէ : Հինգ վեց հազարէն աւելի նահատակ չունեցաւ անտը, ուստի անհիմն է 20,000 ըսելը : Երկրորդ Արիստոտելի փիլիսոփայ ըլլալը գիտէինք, բայց բժիշկ ըլլալը չգիտէինք : սակայն նամակագիր պարոնը կերեւայ թէ Հիբրօգրաթը Արիստոտելի հետ կը չիթի, այս ալ յիշողութեան տկարութեան յանցանք է, հոգ չէ : Պ. Նամակագիրը եթէ այսպիսի լրրճուղ եւ օթիկ գրութեաներովը չպիտի կրնայ դո՛ւ ընել « Մանգուլիդ » ընթերցողները, ասոնք ուրիշ ինչ ստարկայով արդեօք դո՛ւ պիտի ըլլան, եթէ սակաւ ինչ յանդուգն ըլլայի, կըսէի Պ. Նամակագիրն, սիրելի եղբայր, եթէ զիս դո՛ւ ընելու յատկութիւն մը չունիս զրոյթեանդ մէջ, զէթ « սեւ ունք » վարպետին տակէն ցուցուր որ անոր հրապարակը համակուելով միւս տղնդութիւններդ տեսնելու ժամանակ չունենամ :

* * *

— . . . Խմբագիր

Իզմիր, 22 հոկ. 1866

Աղջկան գործերը միշտ խղճալի կայուութեան մը մէջ կը գտնուին եւ անխիտանութիւնը կը տիրէ ամեն կողմ :

Երէկ Ոսկանեանի խնդրով կըղրաղէինք, այսօր ուրիշ նոր մը կը ծնի եւ առաջինը գէթ կը մոռնանք, այն է Մէճլիսի քէպիի անդամակցութեան խնդիրը, զոր արդէն ծանուցի ձեզի անցեալ շաբթուան նամակով :

Հասարակութիւնը, Սըվազեան Թաղաքէ Գէնտիին հրաժարականը կը պահանջէ եւ 'ի նպատակ Ապրտեան Գրիգոր Գէնտիին չուկային մէջ ստորագրութիւն ժողովուրդ կը պարտալի :

Անցեալ ուրբաթ օրը վսեմաշուք Մարութեան Պօղոս պէյը իր ընկերակիցներովը Ֆէվայիտի Օսմանիյէ ընկերութեան « Թալիա » անուն շողեհաւով Պօլիս մեկնեցաւ :

Յաւօք սրտի, քաղաքիս Ոստիկանութեան տեսուչ մեծաշուք Եսօֆն աղային իր պաշտօնէն հանուիլը եւ անոր տեղը Իպրահիմ աղային յաջորդելը կըմացնեն :

Քաղաքիս Օրերայի խաղաղական խումբը շաբաթ օրը իր առաջին ներկայացուցիչ տըռաւ, սկսեալ « Ժօն » անուն օրէրայէն : Հասարակութիւնը իր գոհունակութիւնը յայտնեց ծախահարութեան ձայներով : Այս ընկերութեան վրայօք մանրամասնօրէն պիտի խօսիմ մօտեքս :

Քանի մը օրէ 'ի վեր գաղղիացի ընկերութիւն մը բնա-հիւթական ու զինական խաղերու ներկայացուցիչներ կուտայ Հայոց թատրոնը :

Կիրիտէն հասած վերջին լուրերը ապրաւ տալիս թիւան մարիլը կը ծանուցանեն :

Առեւտրական գործերը բաւական շարժման մէջ են, սակայն վստահութիւնը տակաւին հաստատուած չէ : Ամերիկայի նոր հընձոյն նուազութեանը պատճառաւ, բամբակը զիւրաւ կը վաճառուի :

Լուրերու սովորութեան հանդիպած ըլլալնուս, կաղաչեմ որ այս անգամ այս Հափով բաւականանաք :

* * *

ՄԱՆՁՈՒՄԷԻՅԷ ՄԱԽՍՈՒՍ ԹԷԼԷԿՐԱՖ

Փարիս, 4 նոյեմբեր .

Վիեննայի մահը հալին 4 իւնիստէ ալընան բէսի խաղէրէ կէօրէ, պաշ վէքիլ Մ. Մէնստօրֆ իլէ Մ. Էսթէրնադի խթիֆա իթմիշ օլուղ, վէ խթիֆալարը դապուլ օլունս տուղունտան ժէնէրալ ճօնն հարպլիյէ, վէ Մ. Պէրոթ խարիճիյէ վէքիլի թայեին օլունուլար տըր :

ԻԼԱՆԱԹ

Ստեփան աղա Շահինօֆ Եագընտա տիշարը կիտէճէկինտէն, հէր քիմ քի քէնս տիսիլէ տիսղ ու իթաճա վէ խուսուսալ թը սայիլէճէ պիլ իշի վար իսէ, Չուգաճը խանընտա 7 նիւմէրօլու օտոսընա կիտէրէք նոյեմբեր 3ինէ գատար պիլթիլ մէլէրի խասեթէն իլան օլունուլ :

— . . . Միւտիթ

Մէրսին, 4 հոկտ. 1866

Հասուցել միտալիս վէ անգուլթա շէնտ սէնէ տիլ Մէրսին իսկէլէսինտէ իգամէթիմ իգթիդասընճա, իսկէլէ մէգթիլտէ պուլունտուղուսուղու, վէ պիլի թանընդլ քաղպէթ պուլունտան տօթթարընըն Չուգուր-օվա մահուլու անգուլթաքլա մշչուլ վէ մէհպուր օլանըրըն, իսքէլէյի մէգթիլտէ կէրէք անղ ու իթա, վէ կէրէք տիւլէլիլէ սայիլ ումուրու խուսուլարըն ատէթ իւղրէ միւլթէմիտ վէ սատրգ թարիգ իլէ գարըլա մահա միւլթալըր պուլունտուղուսուղու իսթար իլէմէյի քէնտիլիդէ պօրճ ատտ իլէտիկիմիլտէ, զաղէթայի միւլթէպէրինիլէ իլանընա հիմմէթ իլէմէնիլի թալէպ իտէրիլ : Թէրսուս վէ Ատանաճա վէքիլէրիմիլ պուլունուլ, օրալարճա տախի իշի օլան տօթթարընըն մուխապէրէ օլունաճաղը մալիւմ օլա :

Գայսէրիլի

Խարալամպուս փասլալիտի

ՍԱՀԻՊ ՂԱԶԷԹՍ
ԿԱՐԱՊԵՏ Յ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԼԷՎԱՆՔ ՀԵՐԱԼՏԵ ԹԱՊԻՍԵՆՍԻՆՏԷ
ՊԵՅ-ՕՂԼՈՒՏԱ 802ՐԻ ԵՈՒՅԱ, ՅՕԹՕԿՐԱՅ ԱՊՏՈՒԼԷ
ՊԵՐԱՏԷՐԼԷՐ ԳԱՐԵԶՈՐՏԱ ՆԻՄԵՐՕ 467 :